

Staronordijska vjerovanja i vjerski rituali

Katić, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:650126>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Rijeka

LAURA KATIĆ

STARONORDIJSKA VJEROVANJA I VJERSKI RITUALI

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2021.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Rijeka

STARONORDIJSKA VJEROVANJA I VJERSKI RITUALI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Goran Bilogrivić

Studentica: Laura Katić

JMBAG: 0009081621

Smjer: Preddiplomski sveučilišni studij povijesti i filozofije

Odsjek: Odsjek za povijest

Rijeka, rujan 2021.

Izjava o autorstvu

Ja, Laura Katić, izjavljujem da je završni rad pod nazivom "Staronordijska vjerovanja i vjerski rituali" izvorni rezultat mojega rada te sam suglasna o njegovoj javnoj objavi u elektroničkom obliku. Izjave i bilješke drugih autora parafrazirane su i citirane u skladu s korištenom literaturom.

Potpis studentice:_____

U Rijeci:_____

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Vikinzi i religija.....	2
3. Nordijska mitologija	4
3.1 Općenito o mitologiji	4
3.2 Glavna božanstva.....	7
4. Rituali.....	9
4.1 Rituali štovanja bogova.....	9
4.2 Sezonski rituali	12
4.3. Rituali prijelaza.....	13
4.4. Ostali rituali	15
5. Vjerovanja danas	18
6. Zaključak.....	20
7. Literatura.....	21

1. Uvod

Vikinzi, poznati kao ratnici, pomorci, trgovci i kolonizatori, napadali su i kolonizirali područja Europe od 8. do 11. stoljeća te su svoj trag ostavili duboko u europskoj povijesti. Narodi sa kojima su se susretali dali su im različita imena: za Franke su oni obično bili Sjevernjaci, za Engleze Danci, a za Irce pogani. U istočnoj su ih Europi nazivali Rusima, a u 9. stoljeću Englezi su ih počeli nazivati Vikinzima.¹ Vjera je, kao i danas, bila je veliki dio ljudske svakodnevice, bila je način življenja, te joj se kroz razne rituale i ceremonije pridavao veliki značaj. Cilj ovog završnog rada je prikazati neke od najvažnijih rituala koji su izvođeni pri štovanju nordijske mitologije. Za početak, u radu će biti dan kratak opis njihove religije, nadalje, nakon prikaza mitologije i kraćeg opisa glavnih božanstava rad prelazi na opise rituala. Rituali će biti podijeljeni na rituale štovanja bogova, sezonske rituale, rituale prijelaza i ostale rituale. Pri samom kraju rada biti će dan kraći opis današnjih vjerovanja i rituala koji se prakticiraju po uzoru na staronordijske Najvažniji primarni izvori kojima će se služiti su *Edda* autora Snorrija Sturlusona,² zapisi Adama iz Bremena³ i zapisi Ibna Fadlana,⁴ dok temeljnu sekundarnu literaturu predstavljaju knjige poput *The Oxford Illustrated History of the Vikings* urednika Petera Sawyera,⁵ te *Norse Mythology: Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs* Johna Lindowa.⁶

¹ P. Sawyer. *The age of the Vikings and before*. u: P. Sawyer (ur.). *The Oxford illustrated history of the Vikings*. Oxford university press. New York. 1997, str. 2

² Snorri Sturluson. *Edda. Obmanjivanje Gylfija*. Artresor naklada. Zagreb. 1997

³ Adam iz Bremena. *History of the Archbishops of Hamburg-Bremen*. Ur. F. J. Tschan, T. Reuter. Columbia University Press. New York. 2002.

⁴ Ibn Fadlan. "A Viking Funeral, c.e. 922". Gale World History in Context. Detroit. 2014.

⁵ P. Sawyer. *The Oxford illustrated history of the Vikings*.

⁶ J. Lindow. *Norse Mythology: Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*. Oxford University Press. New York. 2001

2. Vikinzi i religija

Religiju možemo definirati kao sustav vjerovanja, etičkih vrijednosti i čina kojima čovjek izražava svoj odnos prema svetomu.⁷ Naše znanje o ranim, odnosno poganskim, vjerovanjima Vikinga uglavnom je puno rupa sa mnogo informacija sa raznih mjesta te mnogo izvora i ljudi koji su dosta često bili iz drugačijih okruženja. Kao najvažniji izvor za samu mitologiju javljaju se *Edda* i *Mlađa Edda* koju je napisao Snorri Sturluson, a problem ovih izvora je što su u danas sačuvanom obliku zapisana od ruke kršćana u srednjem vijeku. *Prozna Edda*, poznata i kao *Mlađa Edda*, *Snorrijeva Edda* ili samo *Edda* je djelo napisano na Islandu u 13. stoljeću, dok je *Poetska Edda* naziv za zbirku staronordijskih pjesama koji se razlikuju od *Edde* koju je napisao Snorri. Postoji nekoliko verzija, ali najpoznatiji je tekst srednjovjekovnog rukopisa poznatog kao *Codex Regius* koji sadrži 31 pjesmu.⁸ Iz samog vikinškog doba postoji nekoliko izvora te su oni uglavnom opisi arapskih putnika i runsko kamenje, no znamo da je religija bila vrlo snažno integrirana u svakodnevni život ljudi pa se moglo posljedično tome očekivati da će se religijski elementi pojaviti u obilježjima cijele kulture. Nordijska predkršćanska mitologija uglavnom dolazi iz izvora koji su pisani kroz više stoljeća od ruku kršćanskih autora, stoga su podaci kojima raspolazemo obilježeni sa mnogo kršćanskog utjecaja i željom za cjelovitom pričom.⁹ No, čak nam ni te opisane priče mitologije ne govore sve o religiji i o tome kako su ljudi koji su je štivali bili povezani sa bogovima, ritualima i vjerskim uvjerenjima. U razdoblju od 9. do 10. stoljeća mnogi su Skandinavci naseljeni u kršćanskim prostorima prelazili postupno na novu vjeru, te je s tim dolazilo do miješanja ideja i stavova između kršćana i pogana. Te su se dvije religije znatno razlikovale, kao i njihovi štovatelji, no do radikalnije promjene dolazi kada kršćanstvo postaje službena religija. Tada, tijekom 10. i 11. stoljeća, poganski načini i običaji postaju zabranjeni i morali su se prilagoditi novom ruhu pod okriljem nove vjere, kršćanstva. U Europi, samo su dvije pretkršćanske mitologije sačuvane kao koherentne i cjelovite ideologije i priče, to su nordijska i grčka.¹⁰ Nordijska se mitologija pojavljuje kao cjelovita ideologija zahvaljujući Snorriju Sturlusonu čije je djelo najviše pridonijelo poznavanju i razumijevanju same mitologije.¹¹ On je htio prikazati poganski način gledanja i razmišljanja u svijetu kao

⁷ religija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 3. 9. 2021. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52381>

⁸ J. Lindow. *Norse Mythology: Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*, str. 11

⁹ A. Winroth. *The age of the Vikings*. Princeton University Press. New Jersey. 2014, str. 184

¹⁰ P. Meulengracht Sørensen. "Religions Old and New". u: P. Sawyer (ur.). *The Oxford illustrated history of the Vikings*. Oxford university press. New York. 1997, str. 208

¹¹ Snorri Sturluson. *Edda*.

koherentno strukturirani sustav, slično kao u kršćanstvu budući da pjesme iz vikinškog doba nisu strukturirani sustavi.¹² Naime, njihova religija je bila drugačija od kršćanstva, ona se samo temeljila na prijepisima i zapisima koji se razlikuju od kršćanskih, te su njihova vjerovanja morala pretpostaviti narav svijeta u kojem su božanske moći imale dobro definirana svojstva i funkcije.¹³ U usmenim predajama mitovi nemaju tu konačnu definiranost kao kod Snorrija, u njima su se kombinirali elementi, osobe i predmeti kako bi se izrazile određene ideje ili mišljenja koji izražavaju neki generalni pogled na svijet.

¹² P. Meulengracht Sørensen, "Religions Old and New", str. 208

¹³ Ibid.

3. Nordijska mitologija

Mit možemo definirati kao priču o nadnaravnim radnjama bogova ili junaka koju su utemeljile neku kulturu.¹⁴ Također, mitologija označava sustavno proučavanje mitova, njihova sadržaja, oblika, značenja i postanka.¹⁵ Oni vežu svoje podrijetlo iz potrebe ljudi da objasne tajne svijeta oko sebe: kiša, suša, grmljavina, vatra, potresi, dan, noć i dr. Mitovi ispunjavaju potrebu ljudi da vjeruju u nešto ili nekoga tko ima moć nad njihovom svakodnevicom i sudbinom svega što postoji. U mnogim slučajevima, pa tako i u nordijskoj mitologiji, ljudi su vjerovali u skup više bogova, negativce i pozitivce, razne životinjske oblike i druga čudovišta. U osnovama svakog mita borba je dobra i zla, kaosa i reda, svjetla i tame. Oni su također i dio moralnog i etičkog sustava vjerovanja te mnogi povjesničari i sociolozi mitove vide kao dio vjere s ciljem objašnjenja ljudskog funkcioniranja i postojanja. Bitno je dati objašnjenje značenja "nordijsko" jer se često radi pogreška i mitologiju naziva skandinavskom. Naime, termin "nordijsko" upotrebljava se zbog njenog šireg značenja od termina "skandinavsko", te ono označava pojam koji na sebe veže područje Skandinavije, ali i područja Islanda, Finske, Grenlanda i Ferskih Otoka. Osim Snorrijeve Edde, izvori koji su nam relativno pouzdani su zapisi Adama iz Bremena, zapisi arapskih putopisaca te islandske sage iz 13. stoljeća koje su vrijedan izvor informacija o pretkršćanskim vjerovanjima i praksi.¹⁶

3.1 Općenito o mitologiji

Narativ nordijske mitologije započinje pri stvaranju svijeta, te traje do njegovog kraja i ponovnog uspostavljanja. Prije postojanja svega što znamo, odnosno zemlje, neba, ljudi i životinja, postojala je ogromna mračna praznina zvana Ginnungagap. Na jednom kraju Ginnungagapa prostor je leda i hladnoće, taj se prostor naziva Niflheim. Na drugom kraju potpuno je suprotan prostor, prostor vatre i dima odnosno Muspellheim.¹⁷ Pod utjecajem Muspellheima led sa Niflheima počeo se postupno topiti, te su vodeni slapovi počeli teći u Ginnungagap. Nastao je veliki div zvan Ymir i krava Audhumla čijim se mlijekom Ymir

¹⁴ mit. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24.05.2021. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41235>

¹⁵ mitologija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24.05.2021. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41255>

¹⁶ P. Meulengracht Sørensen. "Religions Old and New", str. 202-205

¹⁷ J. Lindow: *Norse Mythology: Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs.*

hranio.¹⁸ Od Ymira su počeli nastajati i drugi divovi te se on smatra praocem zle rase. Jednoga dana, iz jednog od ledenih blokova nikhuli su dijelovi tijela prvog od bogova, Burija. Buri bijaše velik poput diva, a kasnije je dobio sina Bora, koji je oženio Bestlu, kćer diva Bolthorna. Polubožanska, poludivovska bila su djeca Bora i Bestle, a oni su im dali imena Odin, Vili i Ve. O tom procesu i nastajanju Burijevog sina piše Snorri Sturluson:

"...Lizala je slane ledene grude. I prvog dana kojeg je lizala led, pojavi se uvečer iz leda ljudska kosa, drugog dana ljudska glava, trećeg se dana pojavi čitav čovjek. Taj se čovjek zvao Buri, a bio je lijepa lica, visok i snažan. On je zatim dobio sina, koji se zvao Bor..."¹⁹

Tri Borova sina bili su praoci rase Asa, te su oni jedan od dva glavna klana bogova u nordijskoj mitologiji. Drugi su klan Vani koje vežemo uz plodnost i mudrost, za razliku od Vanira Aesir su ratnici. Rat između Asa i Vani se vodi vrlo dugo, dok se na kraju nisu uključili u jednu jedinstvenu skupinu bogova.²⁰

Kada su potomci Ymira postali mnogobrojni, Borovi su sinovi odlučili ubiti Ymira. Većina divova utopila se u krvi Ymira, a samo dva diva su preživjela krvavu muku, Bergelmir i njegova žena, koji su pobjegli i nastavili stvarati divove. To bi značilo da Borovi sinovi zapravo i nisu istrijebili rasu divova, te se Bergelmirov rod pretvorio u moćnu vojsku zlih divova. Početak nastanka svijeta u nordijskoj mitologiji objašnjen je na način da su Borovi sinovi od Ymirova tijela napravili nebo, zemlju i more. Odin, Vili i Ve odvukli su Ymirovo tijelo do središta Ginnungagapa, gdje su od njegovih ostataka stvorili svijet. Na taj je način Ymirivo tijelo postala zemlja, kosti su postale kamenje i planine, kosa trava i drveće, lubanja nebeski svod, mozak oblaci.²¹

Odin, Vili i Ve na početku su bili jedini Asi, te su odlučili stvoriti osjetilna bića odnosno ljude i životinje zbog nezadovoljstva čisto neživom prirodom. Oni, hodajući zemljom, vide dva drvena trupca, od kojih je jedno od jasena, a drugo od brijesta. Odin je trupcima udahnuo život, Ve im je dao pokrete, um i inteligenciju, a Vili im je dao oblik, govor, osjećaje i pet osjetila. Tako su nastali prvi ljudi. Muškarca su nazvali Ask, a ženu Embla.²² Prvi su se ljudi nastanili u Midgardu, zemlji ljudi i jednom od devet svjetova. Divovi su osim prema Asima bili zli i prema ljudima pa su bili primorani učiniti i obrambenu tvrđavu i okružiti njome centralni dio zemlje.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Snorri Sturluson. *Edda*, str. 31

²⁰ J. Lindow: *Norse Mythology: Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Belief*, str. 51

²¹ Ibid, str. 324

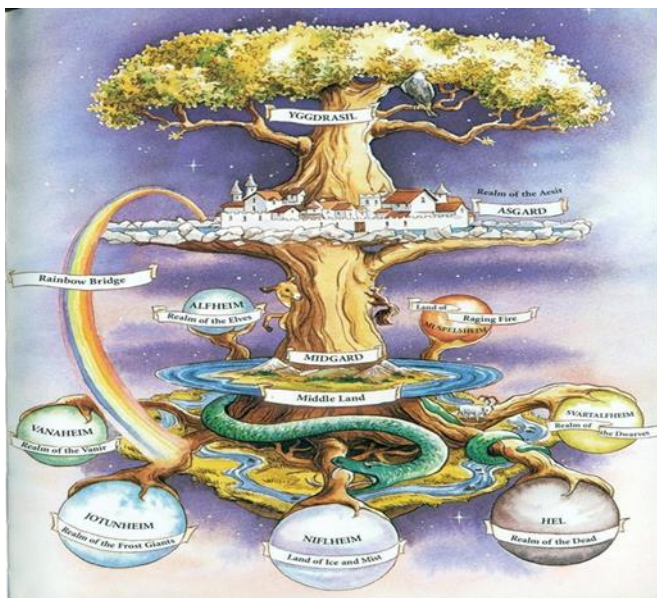
²² Ibid, str. 62

Asgard je također jedan od devet svjetova Yggdrasila i smatran je domom i utvrdom Asa, te su njegovi vladari Odin i njegova žena Frigg. Ovaj je svijet smješten na nebu, ali istovremeno je mostom Bifrost povezan s Midgardom odnosno svijetom ljudi. Okružen je zidom kojeg je izgradio čovjek pomoću konja zvanog Svadilfari.

Suprotno od Asa postojali su i već spomenuti Vani i vilenjaci. Vani su stolovali u Vanaheimu te su se bavili usmjeravanjem sila prirode. Neki od vilenjaka bili su dobri i oni se nazivaju svijetlim vilenjacima i žive u Alfheimu, dok su zli vilenjaci odnosno mračni živjeli ispod zemlje.

Kao dom bogova i boginja, Asgard je ujedno i dom palih heroja. Unutar tog svijeta smještena je i poznata palača Valhalla kojom caruje Odin, dok u njoj obitavaju odabrani heroji, Odin održava svetkovine za svih koji bi ga nakon smrti posjetili.²³ Ona predstavlja mjesto gdje se čeka Ragnarok ili Sudnji dan, te u trenutku Ragnaroka svi koji su u Valhalli boriti će se na Odinovoj strani. Odin je bio glavni i najmoćniji bog, njihov zaštitnik zato se nekada njega naziva i Sveocem.

Posljednji aspekt koji je važan u razumijevanju kasnijih poglavlja o ritualima je značenje Yggdrasila. Yggdrasil u nordijskoj mitologiji predstavlja tzv. Stablo svjetova, odnosno divovsko stablo koje je spajalo svih devet svjetova.²⁴ Ono je zapravo stablo jasena koje se granalo po cijelom svijetu, a imalo je 3 korijena. Prvi korijen bio je u Asgardu, drugi u Jotunheimu, a treći u dubinama Niflheima.

Slika 1: Yggdrasil (<http://www.germanicmythology.com/original/WorldTree.html>) (Pristupljeno: 25.05.2021.)

²³ Ibid, str. 104

²⁴ Ibid, str. 127

Kao najvažniji ističu se Asgard i Midgard, odnosno svijet bogova i svijet ljudi. Uz već spomenutog Odina, još dvanaest Asa smatrano je glavnim bogovima svemira, te su oni međusobno dijelili vlast i vladali nad svime što postoji.²⁵

3.2 Glavna božanstva

Odin kao vrhovi bog, osim imena Sveoca ili samo Oca, imao je i brojna druga imena, opisan je u literaturi i izvorima kao "Allfodr" odnosno kao "Svih-Otac", a najpoznatije mu je ime Sveotac upravo iz razloga što je on bio taj koji je potaknuo stvaranje prvih ljudi.²⁶ Smatra ga se najmudrijim bogom, te od njega drugi bogovi uvijek traže savjet. Često je prikazivan kao snažan, lijepog izgleda i naoružan kopljem i štitom, te često kao starija osoba sa bijelom bradom. Štovanje Odina uključivalo je posebnu vrstu žrtvovanja, što je bilo uvelike povezano s mišljenjem o Odinu kao strogom i okrutnom bogu.

Thor je uz Odina jedan od najznačajnijih bogova, on je najjači među bogovima i ljudima.²⁷ Njegov je zadatak štititi ljude i njihov svijet od zlih divova, također je u nekim dijelovima upravljao i klimom, kišom i žetvom. Posebno Thorovo obilježje, osim groma i munje je i njegov malj Mjollnir.²⁸ Mjollnir je bio posebno iskovan za Thora pa je slušao samo njega, te ga je on mogao smanjivati i povećavati po potrebi. Uz Mjollnir, Thor je posjedovao još dva vrijedna predmeta: željeznu rukavicu kojom je držao čekić i remen snage koji bi mu podario Aesirsku moć.²⁹ Bio je oženjen sa Sif sa kojom je imao djecu Modi i Thrud.

Frey je bog koji upravlja vremenom te njime određuje plodnost zemlje, te ga je dobro štovati radi mira i plodnosti.³⁰ On je, poput Thora, jedan od najvažnijih bogova Asa. Frey je bio štovan širom svemira, a imena mjesta ukazuju na njemu posvećena svetišta.

Frigga, žena boga Odina i članica najvišeg ranga boginja Asa, također je bila i majka Baldura, te je relativno oskudno opisana u izvorima same mitologije, no znamo da se ona štovala zajedno sa boginjom Freyom.³¹ Njene karakteristike nisu samo njene, već ih dijele Freya i Jord. Obzirom da je Odinova žena, pripada joj najviše mjesto u ženskoj hijerarhiji božica.

²⁵ Ibid, str. 18

²⁶ Snorri Sturluson. *Edda*, str. 37

²⁷ Ibid. Str. 71

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid. Str. 77

³¹ Ibid. Str. 93

Smatra se zaštitnicom ljubavi, braka i majčinstva te je često portretirana kao vrlo lijepa noseći sa sobom ključeve kuće.³²

Loki je vrlo kompleksan lik čije podrijetlo nije u potpunosti razjašnjeno. Smatra se da je bio sin diva, a ulazak u Asgard postigao je osvojivši Odinovo prijateljstvo. Lokija se smatra prepredenim i zgodim, ali i lukavim i zlobnim. Snorri Sturluson ga naziva "osobom zlih naravi i podmuklih navika".³³ Smatra se da će se u trenutku Ragnaroka, sudnjeg dana, on pojaviti kao vođa divova i nanijeti veliku štetu. No, Loki je po potrebi, odnosno kako je htio, stavljao svoju lukavost u službu Asa.

³² J. Lindow. *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*, str. 129

³³ Snorri Sturluson. *Edda*, str. 85

4. Rituali

4.1 Rituali štovanja bogova

Rituali pod ovim poglavljem uglavnom će biti fokusirani na takozvane blót rituale, poznatije kao rituale žrtvovanja. Preuzeto iz staronordijske riječi za žrtvu, riječ "blót" bi u prijevodu otprilike značila "krvavo žrtvovanje". Blót je bio sezonski žrtveni blagdan koji se može opisati kao ritual za osiguravanje plodnosti i dobre godine, te također pokazivanje zahvalnosti bogovima.³⁴ Jedan od najopsežnijih opisa ovog rituala može se naći u *Sagi o Hakonu Dobrom* koju je napisao Snorri Sturluson. U sagi piše kako je Sigurd Hakonsson, kao i njegov otac, jako često izvodio blót, te je uobičajena praksa bila da su se svi poljoprivrednici s tog područja okupljali u hramu a ciljem žrtvovanja.³⁵ Bilo je žrtvano mnogo različitih životinja, najviše konja, te se njihova krv skupljala u zdjele iz kojih se grančicama prskala po oltaru, zidovima i sudionicima. Kuhalo se meso koje su svi prisutni jeli, pune šalice piva nosile su se oko vatre, te je magnat, koji je bilo vrsta poganskog svećenika, blagoslivljao meso i šalice.³⁶ Bitno je napomenuti da Vikinzi nisu poznavali hijerarhiju koja je prisutna u kršćanstvu, te nije postojala eksplicitna titula svećenika. Nakon nazdravljanja u čast bogova, svi prisutni su ispraznili čaše uz obećanja da će poduzeti neki pothvat, na primjer u bitci. Nakon toga, nazdravljalo se za rodbinu koja je bila među mrtvima. Ritual najtemeljitiije opisuje Snorri te također kaže kako je to bio stari običaj, te kada je žrtva potrebna svi bi se okupljali na mjestu gdje je stajao hram i sa sobom nosili ono što će žrtvovati. Na ovaj festival svi muškarci sa sobom donose pivo; i svu vrstu stoke, kao i konje. Hlaut-štapovi, poput četkica za prskanje služili su za prskanje cijelog oltara i zidova hrama, izvana i iznutra. Prvi je pehar bio za Odina s ciljem osiguravanja pobjede i moći, onda je slijedio Njordov i Freyev za mir i dobar urod. Tada su gosti ispraznili pehare na spomen pokojnika i prijatelja, taj se pehar zvao peharom za uspomenu.³⁷

Svrha blóta je ustvari dvojaka, on pruža priliku za zajedništvo sa bogovima i uz to je to ritual koji veže narod odnosno okuplja ljude u slavlju povećavajući osjećaj zajedništva i pripadnosti.

³⁴ O. Magnell. *Animals of Sacrifice: Animals and the Blót in the Old Norse Sources and Ritual Depositions of Bones from Archaeological Sites*. u: K. Wikström af Edholm, P. J. Rova, A. Nordberg, O. Sundquist, T. Zachrisson (ur.). *Myth, Materiality and Lived Religion: In Merovingian and Viking Scandinavia*. Arkeologerna, National Historical Museums. Stockholm University Press. Stockholm. 2019, str. 307-310

³⁵ Snorri Sturluson, Hákonar saga góða pog.8, u: Snorri Sturluson, *Heimskringla*, vol. I, prev. A. Finlay, A. Faulkes. Viking Society for Northern Research. London. 2016, str. 98

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

Čini se kako su u nordijskim vjerovanjima životinje imale posebnu ulogu, a pisani izvori i arheološki zapisi ukazuju na to da je žrtvovanje životinja igralo značajnu ulogu u ritualu blóta. Možemo reći da su ta žrtvovanja bila značajan dio raznih rituala u raznim prilikama i raznim kontekstima. Već spomenuto, blót je bio sezonski žrtveni blagdan koji se može opisati kao ritual osiguravanja dobre godine, a s tim ciljem žrtvovanja životinja također su bila vrlo zastupljena i učestala. Važnost različitih vrsta životinja u ritualu opisana je u brojnim pisanim izvorima, točnije u 11 tekstova koji opisuju nordijsku praksu vidljivo je da su najzastupljenije životinje stoka. Konj je bio također čest i javlja se u 9 izvora, no žrtvovali su se i životinje kao svinje, ovce, psi i koze.³⁸ Iako se autentičnost nekih izvora, a posebice saga, može dovesti u pitanje, svi spominju značaj žrtvovanja goveda. No, ljudski je život bio najvrjednija žrtva koju su vikinzi mogli prinostiti bogovima. Iz pisanih izvora možemo vidjeti da je Odin zahtijevao ljudske žrtve, no je li ih samo on zahtijevao? Postoji nekoliko uznemirujućih podataka o ljudskim žrtvovanjima iz razdoblja Vikinga. Naime, njemački biskup Thietmar iz Merseburga opisuje kako su se Vikinzi u siječnju sastajali svakih 9 godina na Sjællandu i nudili svojim bogovima 99 ljudi, 99 konja, 99 pasa i 99 kokoši, te je njihova svrha bila služenje u kraljevstvu mrtvih.³⁹ Adam iz Bremena napisao je 1072. godine sličan izvještaj o tradiciji žrtvovanja u Gammla Uppsali u Švedskoj gdje je bio hram posvećen Odinu, Thoru i Freyu.⁴⁰ Ovdje su se Vikinzi sastajali također svakih 9 godina kako bi osigurali dobru godinu. Žrtvovalo se po 9 mužjaka svih vrsta živih bića koje su mogli pronaći. Prema Adamovim riječima iz Bremena s drveća su visjeli konji i ljudi, a broj 9 očito je imao važno značenje za Vikinge i bio je uključen u brojne rituale.⁴¹ Postoje dosta opsežne rasprave o tome jesu li ti zapisi stvarni ili samo kršćanska propaganda.⁴² Ni Adam ni Thietmar nisu bili svjedoci samih kulturnih aktivnosti, te su svoje kronike napisali u kasnom vikinškom dobu i ranom srednjem vijeku kada je kršćanstvo već preuzelo vlast i ljudske žrtve više nisu bile prihvatljive. Stoga, njihovi su izvještaji kasnije smatrani izmišljotinama. Međutim, arheološki nalazi posljednjih godina pokazuju da je ljudska žrtva bila stvarnost u vikinškom svijetu i dobu u Danskoj. Nalazišta kostura u bunaru u vikinškoj tvrđavi Trelleborg i rezidenciji magnata u Tissø, natjerali su arheologe na drugačije razmišljanje. Naime, u Trelleborgu je pronađeno žrtveno mjesto iz vremena prije podizanja same tvrđave oko 980. godine, također su pronađeni bunari duboki 3 metra i kosturi ljudi i životinja zajedno sa nakitom i alatom. Od ukupno 5 ljudskih

³⁸ O. Magnell. *Animals of Sacrifice*, str. 307-310

³⁹ A. Winroth. *The age of the Vikings*, str. 194-195

⁴⁰ Adam iz Bremena. *History of the Archbishops of Hamburg-Bremen*.

⁴¹ Ibid.

⁴² A. Winroth. *The age of the Vikings*, str. 195

žrtava, 4 je bio u dobi između 4 do 7 godina.⁴³ Vrlo je značajno da su kosturi pronađeni u bunarima. U Trelleborgu je također identificiran mali ograđeni prostor u blizini tri žrtvena zdenca gdje se pretpostavlja da su se mogla obavljati žrtvovanja prije odlaganja tijela u bunare. Pretpostavlja se da je žrtveno mjesto pripadalo naselju samo 300 metara udaljenom od Trelleborga.⁴⁴ Zanimljivo je što kada je tvrđava kasnije izgrađena, kultno je mjesto demolirano i žrtvovanja su prestala. U novoj religiji odnosno kršćanstvu, koja je postala sve više dominantna, ljudske žrtve nisu bile dozvoljene.

Smatra se da su bila četiri fiksna žrtvovanja godišnje u sljedećim razdobljima: zimski solsticij, proljetni ekvinocij, ljetni solsticij i jesenski ekvinocij.⁴⁵ Ubijanje ljudi u ritualu dio je važne vikinške prošlosti, a riječ blót se koristi i danas iz razloga što je to bio predznak koji je označavao bilo koji oblik prinošenja, nije se čak morala ni krv proliti. Krv se životinje prskala po oltaru kako bi ga se životnom snagom te životinje blagoslovilo, te se također može koristiti za blagoslov ljudi tijekom rituala jer je krv smatrana biti postojanja i darom bogova svemu živućem. Pravilo je da se koriste svi dijelovi životinje dok se kosti ne bi smjele lomiti. To znamo iz *Sage o Thjalfiju*, naime kada slomi kost jednoj od Thorovih koza na Lokijev poticaj da popije srž, izazove Thorov bijes.⁴⁶

Kada uzmemo u obzir simboliku saga i priča koje su predane, trebali bismo vidjeti da obroci u kojima bogovi učestvuju predstavljaju žrtve koje su im ponudne, što je ustvari i dio njihove prehrane. Grimnismal kaže da Odin živi samo od vina, to bi značilo da sva hrana koja mu je prinesena bude upotrijebljena za njegove vukove Freka i Gera.⁴⁷ Thor se opisuje kao onaj koji pije najviše medovine, to ima veze sa blótom u njegovo ime. Iz saga i priča koje su sačuvane možemo zaključiti da se ti darovi bogovima mogu poslati na četiri različita načina, koji odgovaraju četiri elementa. Također, dio prinosa daje se bogovima, a dio ide narodu.

Arapski istraživač al-Tartuši opisuje vikinški grad Hedeby u danima slavlja zimskog solsticija: "Oni slave festival na koji svi dolaze pokloniti se Bogu i jesti i piti. Onaj koji zakolje podiže kolac na ulazu u svoje seosko dvorište i stavlja žrtvenu životinju na njih. To je

⁴³ Human sacrifices?. National Museum of Denmark. Pristupljeno: 18.07.2021. <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/religion-magic-death-and-rituals/human-sacrifices/>

⁴⁴ Human sacrifices?. National Museum of Denmark. Pristupljeno: 18.07.2021. <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/religion-magic-death-and-rituals/human-sacrifices/>

⁴⁵The Viking blót sacrifices. National Museum of Denmark. Pristupljeno: 18.07.2021. <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/religion-magic-death-and-rituals/the-viking-blot-sacrifices/>

⁴⁶ Snorri Sturluson. *Edda*, str. 115-135

⁴⁷ Snorri Sturluson. *Edda*, str. 103-105

zato da ljudi znaju da se žrtvuje u čast svog boga."⁴⁸ Nakon ritualnog žrtvovanja slijedila bi zajednička gozba gdje su svi zajedno jeli i pili.

4.2 Sezonski rituali

Nažalost, nemamo puno saznanja o samom festivalu, te ono što imamo uglavnom je dosta siromašno opisano. Winroth o Yuleu piše kako je to bio skandinavski festival zime kada su sluškinje tjednima miješale med i vodu i time punile bačve.⁴⁹

Yule se spominje i u *Sagi o Hakonu Dobrom* i u *Sagi o Heiðreku*.⁵⁰ Također, u izvoru Thietmara iz Merseburga spominje se kako se stanovništvo redovito okuplja svake devete godine na zimskom solisticiju, odnosno Yuleu, te obavljaju ritualne obrede.⁵¹ U *Sagi o Hakonu Dobrom* spominje se kako je festival trajao tri dana, odnosno koliko im je pivo trajalo. Prva noć bila je noć klanja, gdje bi se ritualno žrtvovala životinje, a njihova se krv skupljala u zdjele kako bi se prskala po sudionicima.⁵²

U *Sagi o Grettiru* Yule opisuje se kao vrijeme "najvećeg veselja i radosti među ljudima", ono je također bilo vrijeme polaganja zakletve.⁵³ Godi⁵⁴ koji je bio zadužen za vođenje rituala nosio je veliki zlatni prsten oko vrata, ljudi koji bi položili zakletvu položili su ruke na ovaj prsten i dali svoje obećanje pred svjedocima.

Upravo je takav prsten pronađen u arheološkom iskopavanju lokaliteta iz 11. stoljeća na periferiji Tissøa u Danskoj. Najpoznatije takvo mjesto otkriveno je u Švedskoj u Uppsali, sličan se hram spominje u *Heimskringli* i u kronikama Adama iz Bremena iz 11. stoljeća.⁵⁵ Opisuje se kako sadrži tri kipa na tri prijestolja, jedan za Thora, jedan za Odina i jedan za Frey. Oko zgrade je bio veliki zlatni lanac koji je izdaleka sijao na sunčevoj svjetlosti. U *Sagi o Ynglingzima* koju je napisao Snorri Sturluson, Uppsala je bila mjesto gdje je kralj Domalde žrtvovan u jesen nakon tri godine gladi, zarada naroda i prosperitet su se tada vratili.⁵⁶

⁴⁸Ahmad al-tartuši. National Museum of Denmark. Pristupljeno: 27.08.2021. <https://natmus.dk/museer-og-slotte/nationalmuseet/undervisning-paa-nationalmuseet/undervisningsmaterialer/ungdomsuddannelserne/danmarks-oldtid/kilder/ahmad-al-tartushi/>

⁴⁹ A. Winroth, *The age of the Vikings*, str. 1

⁵⁰ Snorri Sturluson, *Hákonar saga góða*, str. 52

⁵¹ D. Warner (ur.). *Ottoman Germany: The Chronicon of Thietmar of Merseburg*. Manchester University Press. Manchester. 2001, str. 80

⁵² Snorri Sturluson, *Hákonar saga góða*, str. 52

⁵³ *The Saga of Grettir the Strong* <https://www.gutenberg.org/files/347/347-h/347-h.htm> (Pristupljeno: 03.08.2021.)

⁵⁴ Poglavar

⁵⁵ A. Winroth. *The age of the Vikings*, str. 194

⁵⁶ Snorri Sturluson. *Heimskringla: The Chronicle of The Kings of Norway*. Ynglinga Saga. <https://www.wisdomlib.org/scandinavia/book/heimskringla/d/doc4949.html> (Pristupljeno: 03.08.2021.)

4.3. Rituali prijelaza

Ibn Fadlan arapski diplomat poslan 921. godine u Bugarski Kaganat, opisuje sukobe s ljudima koje zove Rus i za koje tvrdi da su bili pljačkaši i trgovci te opisuje njihov izgled. "Nikad nisam vidio savršenije fizičke uzorke", kaže o Rusima, „visok kao palme datulja, plav i rumen; ne nose ni tunike ni kaftane, muškarci nose odjeću koja prekriva jednu stranu tijela i ostavlja slobodne ruke. Svaki čovjek ima sjekiru, mač i nož i drži ih svaki put kraj sebe."⁵⁷ Također, Ibn Fadlan smatra se relevantnim za proučavanje Vikinga, te je smatran vrlo dobrim pripovjedačem i promatračem samih Vikinga. U njegovim zapisima se nalazi detaljno opisivanje žrtva i pogrebnih običaja među Rusima.⁵⁸ "Vođa je umro; jedna od robinja ovog čovjeka dobrovoljno je ubijena i spaljena zajedno sa svojim gospodarom u praksi pokopavanja brodova."⁵⁹ Tu se radi o praksama koje završavaju smrću, no smisao je da su te smrti uglavnom dobrovoljne.

Iz *Risale*, zapisa Ibna Fadlana, dobili smo vrlo detaljan opis pogrebnog rituala. Naime, on spominje kremiranje i smrt jednog vikinškog vođe te opisuje njegov sprovod. Položili su ga u grob koji su pokrivali deset dana dok nisu završili s izrezivanjem i šivanjem kostima za preminulog.⁶⁰ Ako je mrtvac bio siromašan, napravili bi mali brod, stavili ga u njega i spalili. Međutim, ako je bogat, njegovu imovinu i dobra dijelili su na tri dijela: jedan za njegovu obitelj, jedan za plaćanje kostima i jedan za izradu nabida⁶¹ koji piju na dan kada je robinja mrtvog čovjeka ubijena i spaljena zajedno sa svojim gospodarom. Također, Fadlan spominje i kada poglavica umre, njegova obitelj zahtjeva od robova i sluškinja da netko "volontira" da umre s njim, no ako nema volontera netko bi bio prisiljen to napraviti. Kada bi poglavica umro i kada bi se našla robinja koja je htjela umrijeti s njime, stavljena je pod stalnu brigu dvije druge sluškinje koje su se brinule o njoj u mjeri u kojoj joj noge peru vlastitim rukama. Počeli su pripremati stvari za mrtvog čovjeka, šivati mu kostim, dok je svaki dan osuđena žena pila i pjevala u iščekivanju radosnog događaja.⁶²

"Kad je došao dan kada će poglavica i njegova robinja biti spaljene, kod rijeke je bio privezan njegov brod, izvučen je na obalu, a za njega su napravljena četiri stupa od breze i drugog

⁵⁷ J. Brøndsted. *The Vikings*. Harmondsworth, UK: Penguin Books. Baltimore. 1965, str. 301-305

⁵⁸ J. Montgomery. *"Ibn Fadlan and the Rusiyyah"*. Journal of Arabic and Islamic Studies vol. 3. Lancaster University. Lancaster. 2000. Str. 1-25

⁵⁹ J. Brøndsted. *The Vikings*, str. 301-305

⁶⁰ J. Montgomery. *"Ibn Fadlan and the Rusiyyah"*, str. 4

⁶¹ Vrsta pića

⁶² Ibn Fadlan. *"A Viking Funeral, c.e. 922"*. Gale World History in Context. Detroit: Gale. 2014. http://bravesapworld.weebly.com/uploads/4/2/3/6/42363865/a_viking_funeral_c.e.922.pdf (Pristupljeno: 06.08.2021)

drva. Dalje je oko njega bilo uređeno nešto što je izgledalo kao velika skladišta drva. Zatim je brod dovučen blizu i postavljen na drvo. Ljudi su sada počeli hodati govoreći jezikom koji nisam razumio, a leš je i dalje ležao u grobu; nisu ga izvadili. Zatim su izradili drvenu klupu, postavili je na brod i prekrili tepisima bizantske dibage⁶³ i jastucima bizantske dibage. Zatim je došla jedna starica koju zovu "anđeo smrti" i raširila je ove jastuke po klupi. Ona je bila zadužena za cijelu aferu od odijevanja leša do ubojstva robinje. Primijetio sam da je to stara žena-div, masivna i mračna figura."⁶⁴

Nakon dolaska do groba, zemlja je bila uklonjena sa drvenog okvira, a sam okvir su odnijeli. Nakon toga, piše Fadlan, uzeli su robu osobi koja je umrla.

"Primijetio sam da je tijelo pocrnjelo zbog jakog mraza. Kad su ga prvi put stavili u grob, dali su mu i pivo, voće i lutnju, sve što su sada uklonili. Začudo, leš nije mirisao, niti se išta promijenilo na njemu osim boje njegova mesa. Sada su ga obukli u crijevo, hlače, čizme, kaput i plašt od vrećice ukrašen zlatnim gumbima; stavi mu na glavu kapu od dibaga i samurovog krzna; i odnijeli ga u šator na brodu, gdje su ga stavili na deku i poduprli jastucima. Zatim su proizveli nabilne, voćne i aromatične biljke i stavili ih oko tijela; donijeli su i kruh, meso i luk koje su bacili pred njega. Zatim su uzeli psa, prerezali ga na pola i bacili komade u brod, a nakon toga uzeli su mu sve oružje i stavili ga pored njega. Zatim su doveli dva konja i trčali ih dok se nisu oznojili, nakon čega su ih posjekli mačevima i meso bacili na brod; to se dogodilo i dvjema kravama. Zatim su iznjedrili pijetla i kokoš, ubili ih i ubacili. U međuvremenu je robinja koja je htjela biti ubijena hodala gore-dolje, ulazeći u jedan šator za drugim, a vlasnik svakog šatora imala je spolni odnos s njom, rekavši: "Reci ti gospodararu da sam to učinio iz ljubavi prema njemu."⁶⁵

Dakle, prema zapisima Ibn Fadlana vidimo da je dao poprilično detaljan opis samog pogrebnog rituala, te da očito njemu i njegovom dotadašnjem okruženju to nije bilo toliko uobičajeno pošto je bio dosta začuđen time što je vidio. Vikinzi su vjerovali da nakon smrti osoba ide u Valhallu, te tamo sa Odinom čeka sudnji dan i sprema se za borbu, tako da nije ni toliko iznenađujuće što su ljudi dobrovoljno umirali zbog misli da imaju viši cilj.

⁶³ Obojena svila

⁶⁴ Ibn Fadlan. "A Viking Funeral, c.e. 922"

⁶⁵ Ibid.

4.4. Ostali rituali

Oduvijek je veliki problem za povjesničare bilo dokazivanje da su Vikinzi bili miroljubivi i ustvari neshvaćeni. Upravo tome problem stvara njihova sklonost za krvavim ritualnim ubojstvima, barem je tako prikazano u kronikama i sagama. Među nekoliko poznatijih žrtava možemo spomenuti kralja Istočne Anglije Edmunda mučenika koji umire u 9. stoljeću vezan za drvo, bičevan i korišten kao vježba za strijelce.⁶⁶ Uz kralja Edmunda poznat nam je slučaj i kralja Northumbrije koji je doživio još neugodniju sudbinu od strane Vikinga, poznatu kao krvavi orao.

Krvavi orao je ritual koji je uključivao nekoliko različitih faza, a smatra se da je bio korišten u svrhu kažnjavanja osobe. Prvo bi žrtva bila svezana licem prema dolje, nakon toga bi mu se u gola leđa urezao oblik orla raširenih krila. Nakon toga, sjekirom bi mu se lomila rebra sa kralježnice, jedno po jedno, kosti i kožu s obje strane izvukli bi prema van kako bi se dobio taj izgled orlovih krila.⁶⁷ Žrtva bi u ovom trenutku još uvijek bila živa. Nakon toga bi mu se izložena pluća izvukla iz tijela i raširila po njegovim "krilima", nudeći svjedocima prizor posljednjeg "leta" nalik ptici dok je umirao.⁶⁸

Postoje dokazi o vjerodostojnosti ovog rituala, primjerice izraz "bloðorn" postojao je kao smislen pojam u staronordijskom rječniku ukazujući nam da je sam po sebi predstavljao ritualni oblik ubijanja. Uz samu riječ, Smyth navodi u *Orkneying Sagi* koja je bila prikaz grofova Orkneya, da je vođa Vikinga Jarl Torf-Einar izvršio čin krvavog orla nad svojim neprijateljem Halfdanom Dugih nogu "polaganjem mača u udubinu na kralježnici i deformiranjem svih njegovih rebara od kralježnice do križa i izvlačenjem pluća".⁶⁹ Smyth dalje sugerira da su i Halfdán i prije spomenuti Northumbrijski kralj bili žrtve nordijskim bogovima: "Žrtva za pobjedu", "bila je središnje obilježje Odinova kulta".⁷⁰ No, ne smatraju svi da je ovo djelo dio povijesti, Alex Woolf autor *Povijesti Škotske* smatra da je ovo samo književno djelo, a ne i dobar povijesni izvor. Proturječno Woolfu iz djela *Ratovi Iraca sa strancima o sudbini Maelgualija iz Munstera* zabilježeno je kako je on umro kada su mu "leđa slomljena o kamen" čin za koji Smyth inzistira da je ritualni čin ubojstva koje podsjeća na krvavi orao. No, problem je opet dan u drugoj staroj irskoj kronici *Ljetopisi četiri gospodara*,

⁶⁶ I. Mathieson Stead, J. Bourke, D. Brothwell. *Lindow Man: The Body in the Bog*. London: British Museum. London. 1986, str. 175

⁶⁷ R. Frank. *Viking atrocity and Skaldic verse: The Rite of the Blood-Eagle*. English Historical Review. Oxford University Press. Oxford. 1984, str. 332-333

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹Orkneying Saga: The History of the Earls of Orkney. <http://www.orkneyjar.com/history/vikingorkney/bloodeagle.html> html (Pristupljeno: 11.08.2021.)

⁷⁰ Orkneying Saga: The History of the Earls of Orkney

koji tvrdi da su Maelgualaija "Vikinzi su ga kamenovali dok ga nisu ubili", koji je jednako vjerodostojan izvor kao i ostali.⁷¹ Vidimo kako su ti navodi o samom ritualu poprilično kasno zapisani, većina je iz 12. ili 13. stoljeća i temeljeni su na nordijskim i islandskim sagama za koje se smatra da su napisali pjesnici s ciljem zabavljanja naroda. Sage pričaju fantastične priče koje su povjesničarima dosta problematične za dokazivanjem ovih razdoblja, ali budući da ih je teško uskladiti sa suvremenim kronikama, one su postale znatno manje relevantne kao izvori nego što su nekad bile. Naime, ako ignoriramo priče o Halfdanu Dugonogom i Maelgualaju i ako ne uzimamo kao istinite nedokazane priče o kralju Edmundu, ostaje samo kralj Northumbrije koji je također samo moguća žrtva ovog ritualnog ubijanja.

Vjerodostojnim izvorom smatra se jedan od četiri kamena iz Švedske datiranih oko 7. stoljeća poznatijih kao kamenje iz Stora Hammara. Naime, ovaj primjer gotlandskog slikanog kamenja ukazuje na to da su pripadnici elite sudjelovali u javnim kultovima i izvodili ritualne radnje. Čini se da je vladajuća obitelj koristila vjerske obrede pri očitovanju njihove moći i suvereniteta. Na tzv. Kamenu Stora Hammar I. postoji prikaz muškarca kako leži na trbuhu dok drugi muškarac iznad njega stoji sa oružjem na njegovim leđima.

Slika 2: Stora Hammar I. <https://www.medievalists.net/2011/01/notes-and-documents-viking-atrocity-and-skaldic-verse-the-rite-of-the-blood-eagle/> (Pristupljeno: 11.08.2021.)

Također, zanimljiv rad objavila je Roberta Frank koji raspravlja o izvoru priče o smrti kralja Ælle, ona ističe činjenicu da je Blood Eagle varirao od teksta do teksta, postajući sve mračniji, poganskiji i dugotrajan sa svakim stoljećem.⁷² Winroth se referira na Robertu Frank kada tvrdi kako se ideja o krvavom orlu razvila iz pogrešno shvaćene skaldske poezije, te da ustvari povjesničari pokazuju određenu nespornost za odbacivanjem ove demonstracije vikinške okrutnosti.⁷³ Dakle, mi zapravo ne možemo biti sigurni u točnost izvora koje imamo, no ne možemo ih ni u potpunosti odbaciti, prikazi na kamenju iz Stora Hammara daju prikaz mogućeg žrtvovanja, no to je moglo biti i nešto drugo, ne možemo biti potpuno sigurni da je to krvavi orao.

⁷¹ R. Frank. *Viking atrocity and Skaldic verse: The Rite of the Blood-Eagle*, str. 333-334

⁷² Ibid.

⁷³ A. Winroth. *The age of the Vikings*, str. 37-38

Posljednje opisani ritual u ovom radu tiče se braka, koji je oduvijek označavao nešto posebno, sveto i važno. Vikinške su obitelji izgrađene oko saveza što bi značilo da se mnogo pregovora radilo prije same ceremonije vjenčanja i odluke uopće. Vođeni su razgovori o potencijalnim mirovnim ugovorima između dvije strane i nasljedstvu, no vikinški brakovi nisu bili isključivo monogamije, već su bogati ljudi i kraljevi imali i nekoliko žena.⁷⁴ Poganski su brakovi bili dogovoreni s ciljem osiguravanja prijenosa imovine sa starijih generacija na mlađe, no brak je bio dopušten samo imućnijima, siromašni prema zakonu nisu imali pravo sklapanja braka.⁷⁵ Prvi je uvjet sklapanja braka bio da muž i žena pripadaju istom socijalnom statusu, odnosno nije bilo moguće sklopiti brak između roba i slobodnog čovjeka jer se njihovi materijalni ni socijalni statusi nisu podudarali. Procedura oko vjenčanja započinjala je time da je otac mladoženje išao u posjet ocu mlade u pratnji čak devet do jedanaest drugih muškaraca.⁷⁶ Otac mlade je mogao odbiti prijedlog ukoliko mu se ponuda nije svidjela, no to odbijanje nije bilo vezano uz mladu već da se ne dogode neredi i nasilje u mjestu.⁷⁷ Iako je sve to imalo veze sa mladom ona ni na koji način nije sudjelovala ni u odabiru partnera, ni u pregovorima, već je sve bilo prepušteno muškarcima. Naime, vjenčanje se smatralo legalnim isključivo u slučajevima kada je šest svjedoka vidjelo mladu i mladoženju kako nakon vjenčanja liježu zajedno u krevet.⁷⁸ Samo slavlje oko vjenčanja trajalo je nekoliko dana, a pri odlasku uzvanike se darivalo.

Iduća važna komponenta nordijskog braka ili vjenčanja Vikinga bila da vjenčanje mora biti petkom. Petak je bio "Friggin dan" u nordijskom svijetu, uz to Frigga je bila božica ljubavi i poroda, ona je bila savršen pokrovitelj za svako vjenčanje pa bi zato Vikinzi često pokušavali izabrati pravi datum za vjenčanje ovisno o vremenu, kako bi osigurali da svi mogu prisustvovati velikom događaju na otvorenom.⁷⁹ Premda su Vikinzi često prikazani kao brutalni i ratnički, staronordijski bračni običaji vrlo su detaljni i složeni. Bilo bi dosta priprema unaprijed kako bi se osiguralo da svi imaju dovoljno hrane za jelo i pića za uživanje.

⁷⁴ J. Jochens. *Women in Old Norse Society*. Cornell University Press. Itaca and London. 1995. Str. 20

⁷⁵ Ibid. Str. 21

⁷⁶ Ibid. Str. 25

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ibid. Str. 30

⁷⁹ J. Lindow. *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*, str. 129

5. Vjerovanja danas

I danas postoje ljudi koji prakticiraju i vjeruju u stara nordijska vjerovanja, takvi ljudi nazivaju svoja vjerovanja raznim imenima, no najpopularnija su asatru, sjeverna tradicija, odinizam, germanski poganski rekonstrukcionizam ili poganstvo.⁸⁰ Asatru se smatra politeističkom religijom koja antropomorfizira svoja božanstva, što bi značilo da njezini sljedbenici vjeruju više bogova i božica koji se pojavljuju kao ljudi ili imaju ljudske attribute. Također riječ asatru dolazi od staronordijske riječi koja bi u prijevodu značila "oni koji vjeruju u Ase", odnosno bogove i božice Asgarda.⁸¹ U drugoj polovici 20. stoljeća ova je religija priznata, a na Islandu je postala najbrže rastućim pokretom. Hijerarhija se temelji na jednom svećeniku tj. "Godiju svih" i 10 godija, te je zanimljivo to što oni nemaju propisanu dogmu ili sveto pismo već im je najvažniji izvor uglavnom *Edda* Snorrija Sturlusona. Jedan od najvažnijih koncepata asatrua je priroda božanstva, postoji dio općeprihvaćenih ideja i filozofija o prirodi božanstva. U kontekstu toga, navest ću pet glavnih gledišta asatrua. Prva ideja božanskog i božanstva je uvjerenje da su bogovi i božice stvarni, živa bića. Ova bića stvorio je svemir koji nikada ne staje. S tom misli i oni rastu, sazrijevaju, stječu mudrosti i umiru kao i sve ostalo u svemiru. Oni su božanski u smislu da imaju duži životni vijek, više moći, veći intelekt te da su oni naši stvaratelji i preci.⁸² Ti su bogovi besmrtni samo s obzirom na ljudski životni vijek, nisu svemogućí ili sveznajućí, a ljude lakše razumiju prema tome što se i oni moraju boriti za provođenje svoje volje i svojih želja unutar njihovog postojanja. Drugi koncept božanstva je ideja da su bogovi manifestacija prirodnih sila. U ovom konceptu, bogovi i božice smatraju se personifikacijom prirodnog svijeta.⁸³ Mitovi i predaja simbolična su učenja u kojima sile prirode su personificirane u entitete kako bi ih ljudi lakše razumjeli. Iako se može smatrati kako je ovo na neki način panteizam, također je zastupljeno mnogo vjerskog i filozofskog tumačenja, na primjer smatra se kako je cijeli svemir i sve unutar njega božanska tvorevina. Treći koncept se temelji na djelima Carla Gustava Junga koji je 1900-ih napisao mnogo eseja i djela baziranih na ovoj tematici. U njegovim je djelima "arhetip", odnosno treći koncept Asatrua je poput nekog bunara svjesnog i nesvjesnog sjećanja u kojemu su novi život, entuzijizam i energija svakog bića. U četvrtom konceptu se uglavnom govori o bogovima kao unutarnjoj funkciji svakog čovjeka, te su u ovom konceptu bogovi dio "jastva" i

⁸⁰ What is Heathenry? <http://heathengods.com/what/> (Pristupljeno 09.08.2021.)

⁸¹ Asatru, <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=asatru> (Pristupljeno 09.08.2021.)

⁸² M. J. Smith. *Ways of the Ásatrú*. Harvest-Moon Publishing. 2003, str. 9

⁸³ *Ibid*, str. 9

uzroci na koje se treba ugledati s ciljem postignuća evolucije unutar sebe.⁸⁴ Bogovi i božice, smatra se, postoje kao modeli za određivanje toga što je idealno, te toga što je inferiorno u ljudskom stanju i psihi. Mitovi i predaja tvrde da su kodovi za učenje o sebi i kako poboljšati sebe u ovom konceptu božanstvo i božansko. U tim mislima bogovi, božice i druga bića ilustriraju svjesno, podsvjesno i nesvjesno sile sebe. U posljednjem konceptu provlači se ideja da je priroda božanstvo i da ono ne treba strogo definirati. Drži se filozofije da je priroda božanska i višenamjenska, unutar ovog koncepta, ideja je da bi božanstvo moglo obuhvatiti postojanje bića, manifestaciju prirode i arhetip.⁸⁵ U asatru, mitovi i predaja prihvaćeni su kao duhovne istine u kojima neke treba shvatiti doslovno, a neke simbolično, zapravo kao i kod drugih religija. Odina se kao vrhovnog boga štuje i radi njegovih velikih pobjeda i uspjeha npr. protiv Ymira ili stvaranje ljudi. No, osim Odina, asatru zajednica štuje i ostale bogove kao i neka druga bića iz same mitologije.

Mnogi blagdani koji su se slavili u doba Vikinga se razlikuju od onih koje danas štovatelji slave. Postoje određeni blagdani koji se slave danas i koji su općeprihvaćeni u zajednici, a oni su Yule, Dísablót, Óstara blót, Valpurgina noć, Midsummer blót, Žetveni blót, i Álfbót.⁸⁶ S obzirom na činjenicu da su im preci dijelili godinu na dva dijela, štovatelji asatrua najviše cijene Yule i Midsummer blót.

Ukratko, Yule se i dalje smatra početkom zimskog solsticija i slavi sve bogove i božice same religije. Njegovo štovanje se danas bazira na staroj tradiciji te da je ona zadržala bitna obilježja još i danas. Midsummer blót je održavan u čast dolaska ljeta, održavaju se igre, gozbe i zabave diljem sjeverne Europe. Održava se na dan ljetnog solsticija, danas oko 21. lipnja, baš zato jer je to najduži dan u godini. Neki moderni običaji uključuju paljenje sunčanog ili vagonkog kotača, skakanje kroz lomače za sreću, igre poezije i znanja, dramske igre, Morris ili ples mačem i čitanje Baldrs Draumar iz *Edde*.⁸⁷

Sve u svemu, pokret je postao vrlo razvijen te ima sve više i više pratitelja uglavnom na sjeveru Europe, no ogranci se nalaze i na drugim kontinentima.

⁸⁴ Ibid, str. 10

⁸⁵ Ibid. Str. 10

⁸⁶ Ibid. Str. 25

⁸⁷ Ibid. Str. 27

6. Zaključak

Cilj rada bio je dati prikaz nekih od najvažnijih rituala koji su izvođeni pri štovanju nordijske mitologije, istraživanju su najviše doprinijela Snorria Sturlusona, Adama iz Bremena i Ibn Fadlana. Već u razdoblju od 9. do 10. stoljeća pojedinci prelaze na novu religiju, kršćanstvo, te na taj način dolazi do miješanja ideja i stavova štovatelja poganstva i štovatelja nove religije. Kao najvažniji izvor u proučavanju staronordijskih vjerovanja i rituala služila sam se *Eddom* Snorrija Sturlusona, kronikama Adama iz Bremena, te zapisima Ibn Fadlana. Problemi sa kojima sam se susrela pri istraživanju bili su uglavnom vezani uz vjerodostojnost samih izvora, te činjenica da većina spomenutih autora nisu bili pogani stoga možemo pretpostaviti kako su njihova mišljenja i zapisi formirani pod jakim utjecajem drugih religija. Iz samog vikinškog doba postoji nekolicina izvora te su oni uglavnom opisi arapskih putopisaca i runskih kamenja, no ono u što mogu biti sigurna na kraju istraživanja jest da je religija zaista bila integrirana u svakodnevni život svakog pojedinca, pa se posljedično tome može zaključiti kako su se i religijski elementi pojavljivali u obilježjima cijele kulture. Nordijska mitologija zaista je jedan kompleksan sustav vjerovanja koji započinje pri stvaranju svijeta i traje do njegova kraja, dakle u nordijskoj mitologiji imamo cijelu sliku svijeta od stvaranja do uništenja, te ju to čini posebno zanimljivom. U svakoj religiji pa tako i u nordijskoj, postoje načini štovanja božanstva, bilo to putem molitve ili putem određenih rituala. U radu je opisano nekoliko najpoznatijih rituala koje sam podijelila na rituale štovanja bogova, sezonske rituale, rituale prijelaza i ostale rituale. Nakon cjelokupnog istraživanja i proučavanja rituala mogu donijeti zaključak kako mi zapravo ne možemo biti sigurni u točnu izvedbu nijednog rituala s obzirom na izvore kojima raspolažemo. Naime, osim što su zapisi pod snažnim utjecajem kršćanstva, prikazi na runskom kamenju nam nisu dovoljni za donošenje kvalitetnog suda da je to zaista bilo tako kako se opisuje odnosno kako je naslikano. Vikinge se obično u literaturi prikazuje kao vrlo nasilne, ta je slika kreirana tokom dugog niza godina, te poneki rituali o kojima je bilo ranije riječ zaista potvrđuju vikinšku okrutnost, no mi jednostavno ne možemo biti sigurni da je to zaista bilo tako.

7. Literatura

1. Primarni izvori:

1. Adam iz Bremena. *History of the Archbishops of Hamburg-Bremen*. Ur. F. J. Tschan, T. Reuter. Columbia University Press. 2002.
2. Snorri Sturluson. Edda. Artresor naklada. Zagreb. 1997, str. 29-31, 37, 71-73, 77-79, 85-93, 103-105, 115-135
3. Snorri Sturluson. Hákonar saga góða pog.8, u: Snorri Sturluson, *Heimskringla*, vol. I, prev. A. Finlay, A. Faulkes. Viking Society for Northern Research. London. 2016, str. 48-54 , 88-120

2. Sekundarna literatura:

1. J. Brøndsted. *The Vikings*. Harmondsworth, UK: Penguin Books, 1965, str. 271-313
2. R. Frank. *Viking atrocity and Skaldic verse: The Rite of the Blood-Eagle*. English Historical Review. Oxford University Press. 1984.
3. J. Jochens. *Women in Old Norse Society*. Cornell University Press. Itaca and London. 1995, str. 20-36
4. J. Lindow. *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*. Oxford University Press. 2001, str. 2-30, 51, 62-63, 104, 126-128, 128-130, 322-326
5. O. Magnell. Animals of Sacrifice: Animals and the Blót in the Old Norse Sources and Ritual Depositions of Bones from Archaeological Sites. u: K. Wikström af Edholm, P. J. Rova, A. Nordberg, O. Sundquist, T. Zachrisson (ur.). *Myth, Materiality and Lived Religion: In Merovingian and Viking Scandinavia*. Arkeologerna, National Historical Museums. 2019.
6. J. Montgomery "Ibn Fadlan and the Rusiyyah". *Journal of Arabic and Islamic Studies* vol. 3. 2000, str. 1-25
7. P. Sawyer. *The Oxford illustrated history of the Vikings*. Oxford university press. New York. 1997, str. 202-225
8. M. J. Smith. *Ways of the Ásatrú*. Harvest-Moon Publishing. 2003, str. 9-12, 12-26
9. I. Mathieson Stead, J. Bourke, D. Brothwell. *Lindow Man: The Body in the Bog*. London: British Museum. 1986, str. 175

10. A. Winroth. *The age of the Vikings*. Princeton University Press. 2014, str. 1-15, 15-45, 181-213

4. Internetski izvori:

1. Asatru. <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=asatru> (Pristupljeno: 09.08.2021.)
2. Ahmad Al-Tartushi. <https://natmus.dk/museer-og-slotte/nationalmuseet/undervisning-paa-nationalmuseet/undervisningsmateriale/ungdomsuddannelserne/danmarks-oldtid/kilder/ahmad-al-tartushi/> (Pristupljeno: 27.08.2021.)
3. Ibn Fadlan. "A Viking Funeral, c.e. 922". Gale World History in Context. Detroit: Gale.2014.
http://bravesapworld.weebly.com/uploads/4/2/3/6/42363865/a_viking_funeral_c.e._922.pdf (Pristupljeno: 06.08.2021.)
4. Human sacrifices?. National Museum of Denmark. <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/religion-magic-death-and-rituals/human-sacrifices/> (Pristupljeno: 18.07.2021.)
5. mit. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41235> (Pristupljeno 24.05.2021.)
6. mitologija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41255> (Pristupljeno 24.05.2021.)
7. Orkneyinga Saga: The History of the Earls of Orkney. <http://www.orkneyjar.com/history/vikingorkney/bloodeagle.html> (Pristupljeno: 11.08.2021.)
8. Snorri Sturluson. *Heimskringla: The Chronicle of The Kings of Norway*. Ynglinga Saga. <https://www.wisdomlib.org/scandinavia/book/heimskringla/d/doc4949.html> (Pristupljeno: 03.08.2021.)
9. religija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52381> (Pristupljeno 03. 09. 2021.)
10. The Saga of Grettir the Strong. <https://www.gutenberg.org/files/347/347-h/347-h.htm> (Pristupljeno: 18.07.2021.)
11. The Viking blót sacrifices. National Museum of Denmark. <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050->

ad/the-viking-age/religion-magic-death-and-rituals/the-viking-blot-sacrifices/

(Pristupljeno: 18.07.2021.)

12. What is Heathenry? <http://heathengods.com/what/> (Pristupljeno: 09.08.2021.)

4. Popis ilustracija:

1. Slika 1: Yggdrasil <http://www.germanicmythology.com/original/WorldTree.html>

(Pristupljeno: 25.05.2021.)

2. Slika 2: Stora Hammar I. <https://www.medievalists.net/2011/01/notes-and-documents-viking-atrocity-and-skaldic-verse-the-rite-of-the-blood-eagle/>

(Pristupljeno: 11.08.2021.)